

Landbruks- og matdepartementet

Postboks 8007 Dep.

DIJ VUE. / DERES REF: BIEJJIE / DATO:
25/401 08.04.2025

MIJ VUE. / VÅR REF: AAMHTSREERIJE / SAKSBEHANDLER:
25/313-3 Torvald Falch

0030 OSLO

Uttalelse - mandat for konsekvensutredning av Håmmålsfjellet-Sålekinna som vinterbeite for Fosen reinbeitedistrikt/

Det vises til Landbruks- og matdepartementet sitt brev av 5. mars 2025 med høring av forslag til mandat for konsekvensutredning av Håmmålsfjellet-Sålekinna. Videre vises det til brev av 20. mars 2025 med utsatt høringsfrist til 25. april 2025.

Sametinget har en generell og prinsipiell samerettslig og samepolitisk interesse i hvordan departementene følger opp Høyesterettsdommen i Fosensaken og sikrer at menneskerettsbruddet på Fosen opphører. Hvordan departementene legger opp og gjennomfører dette arbeidet er derfor konsultasjonspliktig med Sametinget etter sameloven kapittel 4. Det samme gjelder for Sør-Fosen Sijte og Nord-Fosen Siida som er direkte berørte parter.

I energiministerens brev av 18. desember 2023 og 6. mars 2024, som er vedlegg til avtalen mellom hhv. Fosen Vind og Sør-Fosen Sijte og Roan Vind og Nord-Fosen Siida, heter det at det legges opp til en reguleringsprosess for å legge til rette for reindrift i det aktuelt område for tilleggsareal, og som skal kunne tas i bruk vinteren 2026/2027. I høringsbrevet til KU-mandatet skriver departementet at: «En reguleringsplanprosess for det aktuelle tilleggsarealet vil legge til rette for at reindriften får de nødvendige rettighetene og får tilrettelagt for nødvendig infrastruktur». Departementet har imidlertid ikke varslet oppstart av en reguleringsplan med tilhørende konsekvensutredningsprogram. Det er kun et

mandat til en konsekvensutredning. Konsekvensutredningen skal med andre ord utarbeides før et eventuelt forslag til reguleringsplan.

Det er uvanlig at det gjennomføres en konsekvensutredning uten at dette er knyttet til plan etter plan- og bygningsloven eller tiltak søkt om etter særlov. Departementet har ikke begrunnet sin framgangsmåte. Dette gjør det vanskelig for Sametinget å forstå hvilken funksjon konsekvensutredningen skal ha. I tillegg framkommer det ikke av høringsbrevet om tiltak er konsultert med Fovsen Njaarke. Det framstår som uklart hvilke tiltak som skal konsekvensutredes, noe medfører usikkerhet om hva som er verdien av en slik utredning.

Sametinget viser til at Landbruks- og matdepartementet 23. januar 2025 satt ned et utvalg for bedre sameksistens mellom reindrift og jordbruk i Nord-Østerdalen, samtidig som den er knyttet til prosessen med å tilrettelegge for tilleggsareal for Fovsen Njaarke. Mandatet og sammensetningen av dette utvalget har det ikke vært konsultert med Sametinget om. Sametinget er heller ikke kjent med om Fovsen Njaarke har vært involvert i arbeidet med mandat og sammensetning av utvalget. Det er i høringsbrevet til KU-mandatet ikke redegjort for om sameksistensutvalget sitt arbeid skal samordnes med planene for en konsekvensutredning. Dette til tross for at det i sameksistensutvalgets mandat framgår at de kan innhente forskningsbasert kunnskap om utfordringer og mulige løsninger for bedre sameksistens.

I arbeidet med å tilrettelegge for tilleggsareal for Fovsen Njaarke har Landbruks- og matdepartementet altså både satt ned et sameksistensutvalg og utarbeidet et mandat til konsekvensutredning. Dette er gjort uten at det er satt inn i en helhet eller framstår som samordnet, og uten at Sametinget er konsultert. Derfor er det krevende for Sametinget å forstå og ha tiltro til prosessen.

I avtalene som siltene har inngått med hhv. Fosen vind og Roan vind heter det i punkt 3 at staten har: *«bekreftet at den vil ta ansvar for nødvendig utredning, forvaltningsprosess og rettighetsserverv til areal for vinterbeite ...»*. Sametinget legger til grunn at det eneste forbeholdet for at et slikt vinterbeiteareal sikres, er at Stortinget gir samtykke til de økonomiske forpliktelsene for dette, slik det heter i energiministerens brev av 18. desember 2023 og 6. mars 2024. Sametinget viser til sametingspresidentens brev til energiministrene av 15. januar 2024. I brevet står det at dersom tilleggsareal ikke blir skaffet til veie fra vinteren 2026/2027 vil konsesjonen for vindkraftanleggene på Roan og Storheia anses som ugyldig. Dette vil medføre at menneskerettsbruddet fortsetter. Sametinget vil allerede nå gi uttrykk for sterk bekymring for om departementet vil få tilrettelagt tilleggsareal fra vinteren 2026/2027.

Det konkrete forslaget til utredningsprogram (KU-mandat) gjengir i store trekk KU-forskrift § 21. Utfordringen er imidlertid som nevnt at dette ikke ses opp mot en beskrevet plan eller miljøtilstand etter KU-forskriften §§ 19 og 20. Mandatet gir ikke en grundig beskrivelse av planområdet og løsninger, og de

problemstillinger som i den konkrete saken anses viktig for miljø og samfunn. Sametinget mener det derfor blir vanskelig å gjennomføre en KU.

Sametinget er usikker på hva som menes med at utredningen skal vurdere «hvordan reindrift vil påvirkes av forhold i området». Områdets egnethet for vinterbeite er allerede vurdert av NIBIO, og Sametinget ser ikke hvorfor dette skal utredes en gang til.

Når det gjelder temaer for miljø og samfunn, som reindrift i området vil påvirke, mener Sametinget at hva som er beslutningsrelevant bør tydeliggjøres mere til:

- Kulturmiljø og naturmangfold, herunder vilt og viltets leveområder.
- Landskap, herunder erosjon
- Verneområder innenfor og utenfor området
- Villrein i tilgrensende områder
- Friluftsliv
- Etablert næringsvirksomhet i området og som blir berørt i tilgrensende områder, herunder jordbruk, skogbruk og reindrift.

Det vanlige er at en KU beskriver og vurderer om planlagte avbøtende tiltak for å begrense og kompensere for skadevirkninger, jf. KU-forskriften § 23. I KU-mandatet legges det opp til at det er utredningen som skal foreslå disse avbøtende tiltakene. Slik prosessen er lagt opp er det naturlig. Det er likevel vanskelig å se hvordan en utreder skal komme til dette uten å ha en plan eller tiltak å forholde seg til.

Sametinget merker seg at KU-mandatet skal utrede økonomiske konsekvenser for kommunen og grunneiere, samt juridiske konsekvenser for grunneiere. Dette er temaer som til vanlig ikke ligger til KU-program, og Sametinget vil stille spørsmål ved om det er hensiktsmessig at et slikt arbeid skal gjøres som ledd av en konsekvensutredning. En form for samfunnsøkonomisk analyse av reindrift i Håmmålfjellet-Sålekinna er også grunnleggende problematisk siden grunnen for tilretteleggingen av vinterbeiteareal der, er å oppheve et brudd på menneskerettighetene etter SP artikkel 27. Breiere samfunnsøkonomiske analyser er derfor ikke relevant for beslutningen om tilleggsarealet.

Sametinget merker seg at departementet foreslår at konsekvensene for behovet til rettighetskartlegging skal utredes. Dette er også et større spørsmål som Sametinget absolutt ser nødvendigheten av å få utredet. Sametingspresidenten ga i sitt brev av 15. januar 2024 at:

«Et tilleggsmoment er at jeg regner det som sannsynlig at aktuelle tilleggsareal er områder som historisk har vært nyttet til samisk reindrift, men som reindriften har blitt avskåret fra enten gjennom vedtak i lov eller dom som følge av læren om tålt bruk. Ved kartleggingen av mulige tilleggsareal må den historiske bruken til reindrift av aktuelle områder også klargjøres. Dersom det er snakk om områder som historisk har vært brukt til samiske reindrift, mener jeg staten også bør vurdere muligheten for å få innarbeidet områdene i det samiske reinbeiteområdet».

Sametinget mener derfor at den historiske samiske bruken av Håmmålfjellet-Sålekinna må klargjøres med forslag for oppfølging for rettighetsavklaring og

innarbeiding i det samiske reinbeiteområdet. Sametinget har vanskelig for å se at et slikt arbeid kan gjøres forsvarlig innenfor rammen av en konsekvensutredning, og foreslår at dette iverksettes samtidig, men som en separat utredning.

KU-mandatet har ingen plan for medvirkning, slik det vanligvis skal ha. Denne konsekvensutredningen har direkte betydning for samiske interesser og skal derfor etter ILO-Konvensjonen nr. 169 artikkel 7 nr. 3 gjennomføres i samarbeid med berørte urfolk. Det er ikke mange fagmiljøer som har forutsetninger til å foreta de utredningene som her er aktuelt. Valg av utredere og hvordan arbeidet legges opp og gjennomføres i samarbeid med berørte samiske interesser, må derfor søkes avtalt med Fovsen Njaarke og Sametinget. Det kan ikke overlates til tilbyderne av utredningene å beskrive hvordan de har tenkt å gjennomføre sitt samarbeid med berørte samiske interesser.

Sametinget ber om å bli kontaktet for konsultasjoner om prosesser for å sikre Fovsen Njaarke tilleggsareal og for fastsetting av KU-mandat.

Heelsegh / Med vennlig hilsen

Sten Olav Heatha

seksjonssjef Sten Olav Heahtta

konst. ossodatdirektevra/ konst. avdelingsdirektør

Torvald Falch

seniorráđđeaddi/seniorrådgiver

Tjaatsege lea elektrovneles jááhkesjamme jih seedtesávva vuelietjaalegaph. /

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.

Hovedmottaker:

Landbruks- og matdepartementet Postboks 8007 Dep. 0030 OSLO

Kopiiija / Kopi til:

Kommunal- og Postboks 8112 DEP 0032 OSLO
Distriktsdepartementet

Olje- og energidepartementet Postboks 8148 Dep. 0033 OSLO

Statsforvaltaren i Vestland Njøsavegen 2 6863 LEIKA
NGER